

Titel: Adskillige Anmærkninger og Fortællinger med videre. [No. 1-2]

Citation: "Adskillige Anmærkninger og Fortællinger med videre. [No. 1-2]", i *Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 18*, ?, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-2_018-shoot-workid2_018_004.pdf (tilgået 17. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 18

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Adskillige Anmærkninger og Fortællinger med videre.

No. 1.

Kiøbenhavns samtlige Indbyggere bør være Hans Kongl. Mayestet høylig forbundne for Hoff- og Stads-Rettens Stiftelse — Enhver, som besøgte Retterne i deres forrige Forfatning, kiendte alt for vel de Vanskeligheder, som hindrede Sagernes tilbørlige Drift.— Blandt saa mange Retter og Stænder var det undertiden vanskeligt at træffe en Sagvolders eller et Vidnes rette Værneting, og en Sag-Reyser maatte ofte gjøre flere end billige Udgifter, for at faae sin Sag oplyst, ved at lade sig trække af ethvert Vidne til en særdeeles Rett for at faae dets Forklaring, hvor formedelst maatte betaales Gebyhr og Skriver-Penge med videre. — Ved nogle Retter var det undertiden Lykke at faae Dom endog i en reen Gields eller anden Sag efter tre Fierding Aars Forløb.

Hertil anfører man gemeenlig Procuratorerne som Aarsag, menende: At jo længere Sagen udtrækkes, jo større kan de vurdere

Fornærmelse for dem, som have betient Retterne, hvoraf nogle fortjener megen Agt; Man tillade mig at nævne afdøde Byefoged Justitz-Raad Oluf Bruun, en Mand, som besad baade Kyndighed og Redelighed, og som allene en Mængde Byefoged-Embedet uvedkommende Forretninger hindrede at befordre Sagerne Drift efter Ønske; som brugte sin Myndighed saaledes, at han var æret af den Kløge og frygtet

3

af Daaren og den Uredelige; som aldrig laante Øre til daarlige Procuratorers væmmelige Væv, ey heller overfusede enten Parter eller Vidner med grove Tiltalser og som ikke lod sig bevæge til Faveurs enten ved Gaver, Venskab eller Kierlingers Hylen — Men, det er ingen Lovtale, jeg skriver. —

Altsaa! den største Deel af omrørte og flere Misbruge har Hans Mayestet allernaadigst hævet ved Forordningen og Reglementet begge af 15 Junii 1771, som foreener saa mange adskillige Retter til en Eeneste og foreskriver, hvorledes Sagerne skal drives — Enhver veed nu, hvor han skal søge sin Vederpart og føre sine Vidner; i hvad Stand han eller de end ere af: Endeel fornemme Debitorer ere formodentlig ey vel fornøiede med denne Forandring, da de kan beklage sig over at have mistet et Privilegium, som var dem givet ved Loven, og hvilket, skiønt imod Lovens Hensigt, beskyttede mange for Creditorers Anfald, som nu ere saa dristige, at de ved Tvangsmidler tør æske Betaling af høyaadelige Personer: Ja! mange Handværksmænd ere saa Uforskammede, at de lade en Adelsmands Navn antegne for et Par Støvle, eller en Klædning at sye, endog paa Gields Commissions Listen — Ja! det Privilegium er altsaa overstyr! — Nu ere de Sager, som forhen ved adskillige Retter afgjortes, samlede; Ja! men de blive dog snarere afgjorte formedelst Rettens

4

daglige Holdelse. — Retten bestaaer nu af mange Persohner, som ikke saa let kan feyle i Sagers Paadømme, enten frievillig eller ufrievillig, som en enkelt Persohn, hvilket dog maa forstaaes om udviklede Sager i sær — Ober-Retterne saasom Hof- og Raad-Stue Retterne ere afskaffede og ifald man nu er misfornøyet med en Dom; saa maa appelleres lige til høyeste Rett. —

Det er sandt, at saadan Appel er bekostelig; men naar man tilforn indstævnte en Dom til en af de afskaffede Ober-Retter, fik man som oftest, efter at have gjort anseelige Udgifter, en Dom, som man havde mindre Aarsag at være fornøyet med, end den man paastod underkiendt, og altsaa maatte dog høyeste Ret tilsidst bestemme Udfaldet; Og i Henseende til Tiden er det det samme, saasom Anticipation sielden eller aldrig nægtes. —

Hof- og Stats-Retten er ustridig en ypperlig Indretning; Kun i Henseende til Omkostninger ønskes med Føye nogen Forandring:

Paataler man en Fordring af 12, 14 — eller 20 Rdl. Saa beløber Udgifterne, førend Dom kan erholdes, nesten til ligesaa meget, naar man sammenreigner: Stævningens Udstædelse og Forkyndelse, Rettens Gebyhr, stempler Papiir, Opsettelser, Beskrivelser og Procurator-Salarium, disse Udgifter fordobler altsaa Creditors Tab, ifald hans, Debitor ikke kan

5

betale, og dersom denne kan betale; saa ere disse Omkostninger for store for en fattig Mand at udrede, besynderlig om Fattigdom har voldt, at han har maattet lade sin Creditor stride til denne yderlighed imod sig — Dersom hans Mayestet allernaadigst vilde lette denne Byrde for sine Undersaattere her i Staden; troer man, der var gjørligt paa saadan Maade:

1) Om det allernaadigst blev tilladt, at alle Gields Sager fra 30 Rdl. Fordring og derunder maatte paadømmes ved Gields Commissionen imod at der:

2) For hver Sag, naar den paastevnte Summa var 30, eller imellem 30 og 20 Rdl. betaltes Gebyhr 2 Rdl. og naar Summen var 20 eller imellem 20 og 10 Rdl. da 9 Mark og at til disse Sagers Stevninger og Documenter skulde bruges 6 Skillings stemplet Papier —

3) Naar en af Parterne var misfornøyet med den i en saadan Sag afsagte Dom, kunde samme appelleres til Hof- og Stads-Retten, da den Assessor, som betjener Gields-Commissionen, følgerlig ingen Stemme burde have i de Sager.

4) Sagerne ved Gields Commissionen vilde vel næsten fordobles, men saa kunde den holdes paa meer end en Dag ugentlig, ifald det behøvedes — men

5) Sportel Cassen vilde herved, tabe an-

6

seeligt og den Løn, hans Mayester aarlig maa udbetale til Justitiarius og Assessores i Hos- og Stads-Retten og andre nødvendige Betientere, beløbersig til en betydelig Summa — Ja! Dette er tilforladeligt; Men maaskee ogsaa Midler kunde findes til at erstatte dette Tab — Hans Mayester har ofte ladet sin egen Fordeel fare for at lette sine Undersaatteres Byrder; Dog maaskee hans Mayestet ingen Fordeel har ved denne Indretning, som er troelig, da Justitiarius og 10 a 12 Assessores samt en Mængde andre Betientere at lønne aarlig medtager noget Anseeligt. —

Velan! Monne da disse Udgifter ikke paa nogen Maade kunde formindskes? — Jeg meener det uforgribeligt; Men herom skal jeg give mig den Frihed med første at sige mine Tanker. —

Den Velvise Dommer. —

Vist nok er Loven stræng i sine Fordringer; Den Vederhæftighed, Vid og Retviished kræver Hos dem, den giver Ret til Dommer-Embeder —

Men Skade! man ey tidt dens Fordringer handthæver!

Ved Riigdoms, Venners Hielp, en Dosmer ofte naaer

Det Sæde, som en Viis fortiente og attraaer —

7

Den unge Titus blev til Themis Tempel

bragt —

"Jeg hundred Daler vil til Offer-Præsten yde" For beste Caracteer — Den blev ham strax tilsagt

Om tvende Maaneder ved ringe Fliid at nyde:

Vor Titus snart blev klar, og til Justitz-Betient

Ved Offer-Præstens Gunst med Roes blev dygtig kiendt —

Et Dommer-Embed han sig tilforhandlede Hans Værdighed hertil man ey i Tvil bør drage:

Sit Skudsmaal læste han til Trøst for Parterne

Og soer: han aldrig fandt i Lov og Ret sin

Mage; .

Men Dommene ey til Fornøyelse udfaldt: Her røbtes Dosmeren, nu det om Klogskab galdt —

Dog end han pukked paa: At han i Grund

forstod

Sit Embed, og at man ham dadled uden Føye;

Jo en af Parterne maa Sagen gaae imod Og, hvilken Dommer kan to Trættende fornøye? —

Til Ober-Retten man indstævnte Dommene Hvor de blev — underkiendt som ulovskikkede Og for sit Forhold han med Mulct erindrers blev —

8

Men man ham aldrig meer for sligt i Bøder

satte;

Han Dommene som før vel stedse under skred, Men lod af sin Raison ved andre dem forfatte

—

Enhver, som saadant veed, han aldrig undres

maae,

At Velviished saa tidt med Dumhed kan

bestaae. —

En Supplique, som den for endeel Aar siden henrettede Cancellie-Raad Hammond skal have indgivet til Kong Friderich den 5te Høylovlig Ihukommelse, ved den bekiendte Norkrodtzes Død.

O! grand Roi! plein de prudence —

Tres souverain avec constance; — *)

La mort a fait une bonne vacance

Par Norkrodtz - qui me donne esperance:

Finir ma vie dans cette Prison. —

*) Kongens Symbolum var: Prudentia & Constantia

9

Adskillige

Anmærkninger

og

Fortællinger

med videre.

No. 2.

Tanker paa Cronborg Fæstning.

Du ey din Lykke kand Mathildes Val

tilregne

Redsomme Cronborg! — Ney, blot Kongens

Velbehag

Du takke bør: at du Mathilde tør indhegne, Og at for Kroner du blev Hende Vederlag.—

Du Synet i sin Flugt med høye Volde stækker, I Yndigheders Egn du fængsler Sandserne At de kun fatter Ting, som Skræk og Ynk opvækker :

Krigsvaaben, Fængsler og en Hob Elendige? —

10

Elændige, som med Bebreydelser sig nager

For de Forbrydelser dem lagde Lænker paa,

Hvis Siele tænker Angst, hvis Tunger taler Klager,

Og Døden kun gier Haab at Ønsket Friehed

faae. —

Sligt ey Mathilde kand paa glade Tanker

føre,

Thi Vaaben minder kun om Ødeleggelse,

Og den ey selv er frie, meest Fangnes Kaar maa

røre; --

Mathilde savner Alt, hvad før forlystede:

Sin Konges Venskab — som med Hende deelte

Vælde,

Hvis Naade lagde Kraft til Hendes Bydende,

Men fandt: Sig Konger ey kand til Gemahler

hælde:

Og mindre fette Liid til Undersaattere: —

Den Kiærlighed — som Haab i alles Hierter

tændte

Da Danmark første Gang Mathildes Aasyn

faae,

Og, som for Christian, saa for Mathilde

brændte,

Saa længe Folkets Vel om Hiertet Hende

laae: —

11

Den Ædelsteen, som i en Dronning-Krone

funkler,

Mod hvilken Solen selv i Klarhed neppe

naaer:

Den Magt at gjøre vel, som Blodplet ey

fordunkler,

Og saavidt Kongers Magt i Reenhed overgaaer:

—

Et Hof — hvor Vellyst i hvert Ansigt stoed aftegnet:

Hvor til Fornøjelserne Dagen var for kort,

Hvor valgte Mænd sig hver den største Ret tilegnet:

Med at opfinde Lyst, at drive Tiiden bort. —

Maa da Mathilde slet Forlystelser forsage? —

Ney! ædle Handlinger forsøde Hendes Liv:

At bede for sit Folk: — Sin Daatter at opdrage,

Er for Mathilde nu et værdigt Tidsfordriv. —

Redsomme Fæstning! — taus du Tankerne

ledsager

Tilbage til en Tiid, hvorfra Indbildningen

Til Vaaben, Fæstninger, Anledningen opdager;

Men blues for sig selv ved at fortælle den. —

12

Giæt Aarsagen, hvorfor sig Mennesker befæste, „Er Vold og Vaaben, Værn mod Bæsters Raserie?

Ney! Det mod U-Dyr er, som kalder sig vor

Næste:

Det er mod Mennesker af lige Art som vi. —

Skam da for vor Natur! — ey den Blodkiære

Tiger

Gjør, som vi Mennesker, sin egen Art til

Rov;

Meer Skam for vor Fornuft, som Venskab listig sviger,

Og oplyst synder mod: GUD — Eed — Natur og Lov. —

Skiønt Viisdom selv, hvert Folk sin Nærings-Kreds

tilmaalte

Gav nok for Nøysomhed: Misundelse forbød:

Den Eenes bedre Kaar den Anden ikke taalte, Og Kræsenhed gav Lyst at smage fremmet

Brød: —

"Vil andre ey til os godvillig overdrage De Ting de eye, skjønt kun til Nødtørfthighed;

Vel an! Vi bruger Vold: Vi vide selv at

tage,

Og den Modvæрге gjør i Døden segne

ned! —

13

Vi, Rov begierlige, mod Ømhed os vil hærde: Ey selv den Spædes Skriig skal høres i vort

Bryst.

Ney! vores Raserie Naturen skal forfærde: Vi Ødeleggelse vil gjøre til vor Lyst. —

Opfindsom Vittighed med samled Evner stræbte:—

At danne Redskaber til Brødres Undergang: —

En Diævel skrev den Lov: At hvo de fleeste dræbte Blev givet Navn af Helt og højest sat i

Rang: —

Fornuften var for svag, den Sandhed at fortrykke, Som Skaberen hver Dag paa nye bekræftede: At Mennesket, som det, var Almagts Mester-Stykke,

Saa Godheds Yndling, ved hans Viisdoms

Kaarelse. —

Man tænke: Frækhed selv, undsaae sig: Vold

at øve

Mod det sig Skaberen blant Skabninger udsaae

Til kierest Eyendom — Ney! for den Lyst: at røve, Og legge Ære ind, GUd alt opofre maae; —

End Godheds eget Navn man uden Blusel laaner. Man lærer: Skaberen i Blod har Velbehag; — Man roser sig, i det hans Ære man forhaaner: At man, med Nidkierhed, udfører Himlens

Sag. —

14

Naar Voldsomhed og Drab Gevinst og Ære

lover

Og Himlens Yndest — Tænk: hvad Ondskab

da formaaer!

Man seer: hvad den endog i vore Tider vover; Da den til Løn for sligt, kun det Modsatte

naaer: —

Tænk: nogle tæres hen for Ildens grumme

Hede: —

Tænk: Moderen i Blod, mod Døden stridende,

Med tunge Aandedrag: omsonst for Fostret

bede,

Og maa i Døden see paa deres Opofrelse. —

Men slige Scener er jeg skamfuld ved at male, Da Mennesker dermed ey nogen Ære skeer; Lad gamle Minder kun med Roes om Grumhed

tale:

Fornuft og Mildhed nu for Skiendsel sligt

anseer. —

Staae ædle Cronborg! da, — Staae ævig til

vor Nytte,

Jeg seer: Nødvendighed udtænkte Fæstningger

For Liv og Eyendom, mod Ondskab at beskytte;

Din Miine jage Angst i Danmarks Fien- der! —

15

I Vaaben! — klækket ud ved skiændig Lysters

Hede

Og, ofte misbrugt i Jer fæle Moders Vold: Hold Eder og til Værn med Danmarks Fiender

rede;

I staaer jo alt forlængst i Fred-Gudindens

Sold. —

?, *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 18,*

Næst, Himlens Varetægt og Christians vaagne

Øye,

Du Cronborg! agtes skal for Rigets Vogtere Mod dem, som Christian og Hans Folk

Ondt tilføye. —

Indvortes Fiender, hold sikkert fængslede!

Vogt Sundet faa: at ey Kiøbmanden Toldfrie

seyler!

Viid! Tolden, som den Dug paa Græsset falder ned,

Udgydes paa enhver som Saft og Næring feyler Udi sin Velfærts Vext, ved Christians

Gavmildhed.

NB. Tolden løber ind i Kongens particuliere Casse; Af samme kasse, som tiener i særdeleshed til Kongens personlige Udgifter, udflyder utallige Velgjerninger, som Han udøser paa ald Slags Vindskibelighed og Fortieneste i sine Lande. — See Breve om Danmarks Rigers Staat, pag. 146. —

16

Mit Testament:

A Dieu mon ame: — Mon coeur aux Dames; Mon corps au Roi; L'honneur pour moi. —

Oversat saaledes:

Min Siel, vil du min Skaber! ey forsmaa: Det søde Hun-Kiøn, bør ald Ret til Hiertet nyde;

Min Konge! Dig jeg vil mit Legeme anbyde:

Men Æren — Æren man mig overlade

maae. —

Den udødelige Autor:

Max, sig et evigt Navn ved Fliid og Lærdom stifter,

En Efterverden sligt med Tak erkiende vil, Han tidt gjør Verden Skiænk — af sine Venners Skrifter,

Og sætter Lærd og Klog sit eget Navn dertil. —